

ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER (*)

Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI ()**

Prof. Dr. Cahit Talas'a armağan olarak hazırlanan bu yayına bir yazı ile katılmam sözkonusu olduğunda, yazacağım yazının konusunu seçmek benim için zor olmadı. Kuşkusuz, konunu değerli hocamız katkıda bulunduğu alanlarla ilgili olması veya yapıtlarıyla zenginleştirdiği konular çerçevesine girmesi gerekiyordu. Bu nedenle, akla gelebilecek çok konu bulunabilirdi ve bunlar arasından birini seçmek kolay olmayabilirdi.

Ancak benim seçtiğim konunun, hocanın Türkiye'yi sosyal politika hayatına sağladığı unutulmaz kazanımlar içinde özel bir yeri var. Seçtiğim konu, hocanın hizmetleri arasında çok önemli bir yer tutmasına karşın, az bilinen veya en azından çok bilinmeyen bir tanesi ile ilgili bulunuyor. Konunun seçiminde, bu özelliği, belirleyici bir unsur oluşturdu.

Türkiye sendikacılık hareketinin uluslararası sendika hareketi ile organik bağlantı içine girebilmesi, Talas Hoca'nın katkılarıyla olmuştur. Türkiye sendikacılık hareketinin uluslararası ilişki kurabilmesi, 1947 tarihli ilk sendikalar kanununa göre (12 Eylül sonrası düzenlemelerin ürünü olan yürürlükteki mevzuatta olduğu gibi) bakanlar kurulunun ön müsadeseine bağlı kılınmıştı. Bu ön müsadese sistemi dolayısıyla Türkiye sendikacılık hareketi uluslararası sendikal dayanışmanın olumlu sonuçlarından yeterince yararlanamadı. Türk-

(*) Bu yazı Cahit Talas'a Armağan kitabından alınmıştır. (Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları -9 Ankara 1990 Sayfa 293-310)

(**) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

İş, kurulmuş olduğu 1952 yılından itibaren, sürekli olarak ICFTU (**Uluslararası Hür İşçi Sendikal Konfederasyonu**)'a üye olma talebini yinelemiş olmasına karşın, hükümetten gereken izni sağlayamamıştır. Türk-İş'in bu talebinin olumlu bir biçimde yanıtlanması 27 Mayıs'ı izleyen ilk günlerde ve 27 Mayıs hükümetinin almış olduğu ilk kararlardan biri ile mümkün olmuştur. Hatırlanacağı üzere, 27 Mayıs hükümetinde konu ile doğrudan ilgili olan Çalışma Bakanlığı'nın başında Prof. Dr. Cahit Talas bulunuyordu.

Herhangi bir ulusal sendikacılık hareketinin gelişiminde ve mücadelesini etkin bir biçimde sürdürebilmesinde uluslararası sendikal dayanışmanın önemi görmezlikten gelmek elbette ki mümkün değildir. İlave olarak belirtmek gerekir ki Türkiye sendikacılık hareketi, tarihsel konumundan kaynaklanan bazı özellikleri nedeniyle uluslararası alandan gelen etkilere, özellikle Batı ülkelerinde gözlemlenen sendikacılık hareketlerine kıyasla çok daha belirgin bir biçimde açık olmuş ve doğuş ve gelişim sürecinin belirlenmesinde bu etkilerin rolü, diğer belirleyici unsurlarla mukayese edildiğinde oldukça açık ve ağırlıklı bir biçimde kendisini göstermiştir. (1)

Dolayısıyla, uluslararası sendikal örgütler konusunun bu yayın çerçevesinde incelenmesi, Türkiye sendikacılık hareketi açısından olağanüstü önem taşıyan ve Prof. Dr. Talas'ın katkılarıyla önemli bir ivme kazanmış olan bazı gelişmelerin kaynakları üzerinde aydınlatıcı bazı açıklamalar getirebilir.

ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLENMEDE İLK ADIMLAR

Uluslararası sendikal örgütlenmenin ilk adımları olarak nitelendirmemiz gereken bazı olgular, öyle görünüyor ki çeşitli ülkelerde örgütlü işçi hareketinin ilk defa doğuşuyla çağdaş bazı gelişmeler niteliğiyle belirmişlerdir. Bu bağlamda, Lion'lu işçilerin İngiliz işçilerine hitaben 27 Mayıs 1832 tarihinde **L'Echo de la Fabrique** (Fabrikanın Sesi)'de yayınladıkları çağrı, uluslararası dayanışma girişimlerinin ilk örneği sayılabilir. Bunu 1834'te Mazzini'nin öncülüğünde gerçekleşen **Jeune Europe** (Genç Avrupa) hareketi izledi. Ardından, 1846'da Çartist hareketin katılımıyla Londra'da kurulmuş olan **Fraternal Democrats** (Kardeş Demokratlar) derneğinin, Belçika'da

(1) Bu konuda bkz: A. Işıklı, "Türkiye'de İşçi Hareketinin Batı İşçi Hareketi Karşısında Özgünlüğü", **11. Tez**, No : 5, Şubat 1987, s. 10-31.

uluslararası bir örgüt niteliğiyle kurulmuş olan ve K. Marx'ın başkan yardımcılığı görevini üstlenmiş olduğu **Association Démocratique** (Demokratik Dernek) ile ilişkilerine tank olundu. Nihayet, çoğunluğu Fransız, İngiliz, Polonyalı ve Alman işçi hareketinin temsilcilerinden oluşan bir topluluk tarafından 1856'da kurulan **International Association** (Uluslararası Dernek), bu konuda önemli bir dönüm noktası oluşturan **Uluslararası İşçi Derneği**'nin oluşumuna önemli katkılar sağlamıştır.

I. Enternasyonal olarak da anılan **Uluslararası İşçi Derneği**, 29 Eylül 1864'te Londra'da Fransız ve İngiliz işçilerinin temsilcilerinin öncülüğünde kurulmuştur. Fransız ve İngiliz işçilerinin bu amaçla bir araya gelmelerinde kuruluşun iki yıl önce Londra'da düzenlenen bir uluslararası fuara bazı Fransız işçilerinin katılmasıyla başlayan ilişkiler, ciddi sonuçları görülecek olan bir vesile teşkil etmiştir.

Başlangıçta yalnızca Fransız ve İngiliz işçi hareketinin temsilcilerinden oluşan **I. Enternasyonal**, zamanla İsviçre, Almanya, Belçika, Avusturya, İtalya, İspanya ve A.B.D. gibi ülkelerden gelen temsilcileri de kapsayan geniş bir üyelik yapısı kazandı. O tarihlerde henüz işçi hareketi hiç bir ülkede kayda değer politik örgütler oluşturamamış oldukları için, **I. Enternasyonal** esas olarak sendikalararası örgütlenme niteliği taşımıştır. (2)

Hareketin bu yapısal özelliğine karşın, başlangıcından itibaren siyasal ve ideolojik açıdan Marx'dan geniş ölçüde etkilenmiştir. Marx'ın etkileri bir süre fiilen genel sekreterliğini üstlenmiş olduğu **Enternasyonal**'ın genel konseyi bünyesinde kendisini göstermiştir. Ancak, Marksizimin bu egemenliğine karşı muhalefet de eksik değildir. Önce Proudhon'un izleyicileri, daha sonra onların bir devamı olarak beliren Bakunin'in öncülüğündeki anarşistler Marksizme karşı **I. Enternasyonal** bünyesinde amansız bir kavga sürdürmüşlerdir. Bu şekilde kutuplaşan taraflar arasındaki çalışma konumlarının, esas olarak, işçi sınıfının siyasal parti olarak örgülenmesi gereğine ilişkin değişik görüşlerden kaynaklandığı görülür. Marx'ın siyasal parti ve siyasal mücadele yanlısı görüşlerine karşı, Proudhon'un yandaşları ve izleyicisi olan anarşistler, "anti-otoriter" sendikal örgütlenme modeliyle karşı çıkmışlar ve genel grevi tek mücadele aracı olarak görme yolundaki tezler ilk defa **Enternasyonal** bünyesinde biçimlenmeye başlamıştır. (3)

(2) Annie Kriegel, **Les internationales ouvrières**, PUF, Paris, 1966, s. 9.

(3) I. Enternasyonal'daki görüş ayrılıkları için bkz : A. Işıkli, **Sendikacılık ve Siyaset**, 3. Baskı, Birikim Yay., İstanbul, 1979, s. 250-255, 288-300.

Enternasyonal bünyesinde başlayan ve bitip tükenmek bilmeyen bu çekişmeler örgütün dağılmasında ve silinmesinde başlıca rolü oynamıştır. Önce, 1872’de, Bakunin ve yandaşları örgütten ihraç edilmişler; ardından, örgütün genel merkezi Avrupa’daki çekişmelerden uzak kalınması amacıyla A.B.D.’ye nakledilmiş; ancak, burada da örgütün ömrü 1876 yılına kadar sürdürülebilmiştir. **I. Enternasyonal**’den ihraç edilen anarşistlerin kurduğu “**anti-otoriteryan**” enternasyonal de bundan bir yıl sonra dağılmıştır.

I. Enternasyonal’i devam ettirmek amacıyla kurulmuş olan başka bazı uluslararası örgütler de vardır. 1889’da Paris’de kurulmuş ve Birinci Dünya savaşı’na kadar yaşayabilmiş olan **II. Enternasyonal**, Bolşevik devriminden sonra kurulmuş olan **III. Enternasyonal** (Komintern), Troçkistlerin kurduğu **IV. Enternasyonal** ve II. Dünya Savaşından sonra kurulmuş olup halen varlığını sürdürmekte olan **Sosyalist Enternasyonal** bu çerçevede sıralanabilir. Ancak, bu örgütlerin, geniş ölçüde, sendikalara dayalı bazı siyasal partilerin katılımıyla yapılmış olmalarına karşın, bilinen anlamda sendikalararası örgütlenme niteliği taşıdıkları söylenemez. Başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere Dünyanın çeşitli yörelerinde işçi sınıfının siyasal parti biçiminde yapılmasına paralel olarak uluslararası birlik ve dayanışmayı sağlama çabalarında bazı siyasal partiler arasında gerçekleştirilmiş olan bu tür örgütlenmeler belli bir ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ancak, bu tür örgütlerin dışında, salt sendikal nitelikteki örgütlerin katılımıyla yapılmış olan çeşitli uluslararası örgütler de kurulmuştur ve bunlar çeşitli evrimler yaşayarak, bazen kesintilere veya dağılmalara uğrayarak ve fakat giderek önem kazanmak suretiyle varlıklarını günümüzde de sürdürmektedir.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ DÖNEMDE ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER

Ulusal düzeydeki ilk sendikalaşma girişimlerinde olduğu gibi uluslararası düzeyde de ilk sendikal örgütler meslek esasına dayalı olarak kuruldular. Daha sonra geniş ölçüde ulusal düzeydeki işkolu sendikalarının birleşmesinden meydana gelen uluslararası örgütler haline dönüşen bu tür kuruluşlar günümüzde de **uluslararası meslek sekreterlikleri** (I.T.S.) adı altında varlıklarını sürdürmektedirler :

I. Dünya Savaşı öncesi dönemde kurulmuş olan bu tür örgütlerin kurulu oldukları meslek kolları kuruluş tarihlerinin sırasına göre şöyle belirlenmektedir :

Tütün (1889); ardından şapkacılık, ve dizgi işçileri; eldiven yapımcıları (1892); deri yapım işçileri, baskı işçileri (1896); biçkiciler (1897); değirmenciler (1898); ressamlar (1904); madenciler (1890); metal işçileri (1891); demiryol işçileri (1893); tekstil işçileri (1894); ulaştırma işçileri (1898); yapım işçileri (1910). Böylece uluslararası düzeyde mesle veya işkolu esasına göre kurulmuş sendikal örgütlerin sayısı 28'e ulaşmıştı ve bunlardan 24 tanesinin merkezi Almanya'da bulunuyordu. (4)

Uluslararası düzeyde aynı meslek veya işkolu düzeyinde kurulmuş olan işkolu federasyonlarının başlıca amacı çeşitli ülkelerin işçileri arasında özellikle grev durumunda dayanışma sağlama biçiminde belirmektedir. Böyle bir dayanışma bilincinin doğmasında, o dönemde, bir ülkede başlayan bir grevi etkisizleştirmek için komşu ülkelerden işçi getirme veya gelen işçilerden yararlanma yolundaki uygulamalara karşı koyma gereksinimi önemli bir rol oynamıştır.

İsveç, Norveç ve Danimarka işçi konfederasyonlarının oluşturduğu Ortak İşçi Kongresi ile işbirliği içinde ve ayrıca Almanya, Finlandiya, İngiltere ve Belçika'da kurulu ulusal düzeydeki sendika merkezlerinin katılımıyla 1901 yılında Kopenhag'da toplanan bir konferans, meslek veya işkolu federasyonu biçiminde başlamış olan uluslararası sendikal örgütlenme girişimlerinin ulusal sendika merkezlerinin birleşmesi aşamasına vardırıan önemli bir adım teşkil etti. Ertesi yıl Stuttgart'da toplanan bir diğer konferans, bu yolla kurulmuş olan uluslararası örgütlenmenin sekreterliğini yürütme görevini Alman işçi konfederasyonuna verdi. Böylece kurulmuş olan uluslararası örgütün adı, **Ulusal Sendika Merkezleri Uluslararası Merkez Bürosu** olarak belirlendi. Örgütün adı daha sonra, 1913 tarihinde, **Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu (I.F.T.U)** olarak değiştirildi. Örgüt, başlangıçta kısaca **Uluslararası Sendika Sekreterliği** olarak da anılmaktaydı.

1904 yılında toplam 2.333.261 üyesi bulunan **Uluslararası Sendika Sekreterliği**, 1913 yılında **Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu** adını aldığı vakit bu sayı, 7.400.000'e çıkmıştı. 1914 yılında örgütte, başta Alman-

(4) Georges Lefrane, *Le syndicalisme dans le monde*, PUFB, Paris, 1961, s. 36.

ya, A.B.D., İngiltere, Avusturya, İtalya, Fransa... olmak üzere 19 Batılı ülkenin ulusal sendika merkezleri katılmıştı. (5)

Uluslararası Sendika Sekreterliği'nin amaçları belirlenirken çeşitli ülkelerin ulusal sendika merkezlerinin karşılıklı olarak birbirlerine tanıtılması görevine önemli bir yer tanınmıştı. Ancak, tahmin edileceği üzere, uluslararası dayanışma çabalarının ilk örneklerinden birini teşkil eden bu örgütün kayda değer bir dinamizm gösterdiğini ve önemli katkılar sağladığını söylemek mümkün değildir. O kadar ki bu dönemin belli başlı gözlemcilerinin üzerinde birleştikleri bu yöndeki yargılar, sözkonusu örgütün ""uluslararası posta kutusu"ndan ibaret olduğunu söylemek noktasına dahi vardırılabilmektedir. (6)

Bu arada, örgüt içinde başlangıcından itibaren kendisini hissettiren sendikal anlayış farklılıklarının, bazı bakımlarından örgütün gücünü zayıflatıcı sonuçlar doğurduğu da gözlemlenmiştir. O dönemde çatışma halinde olan ve bu çalışmalarını örgüt içinde de sürdürmekte olan başlıca üç akım bulunuyordu: Alman sendikalarının öncülüğünü yaptığı ve Avusturya, İstandinav, Belçika, Hollanda ve İsviçre sendikalarının dahil olduğu sosyalist çizgi mensupları; Amerikan ve İngiliz sendikalarının temsil ettikleri reformcu-muhafazakâr "trade unionist" akım; Fransa, İtalya ve İspanya ile sınırlı bir canlılık gösteren anarko-sendikalistler. (7)

Bu noktada belirtilmesi gerekir ki Uluslararası Sendika Federasyonu'nun gelişimine karşı indirile asıl can alıcı darbe I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ortaya çıktı. Muhasım devletler arasındaki uçurum, bu ülkelerden kaynaklanan sendika hareketleri arasındaki ilişkileri yokta indiren boyutları vardı. Sonuçta, savaş boyunca Federasyon'un varlığı da fiilen ve esas olarak kâğıt üzerinde sürebilmiştir.

(5) Losovski, *Le mouvement syndical international, avant, pendant et après la guerre*; Georges Lefrane, *Les expériences syndicales internationales, Des origines à nos jours*, Aubier, Paris, 1952, s. 16-17.

(6) *Aynı eser*, s. 13.

(7) Değişik sendikacılık akımları için bkz : A. Işıklı, *age.*, değişik yer.

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI DÖNEMDE ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER

Uluslararası sendikal örgütlenme açısından iki Dünya Savaşı arasında geçen dönem, belli bir canlanma getirdi. Fakat aynı zamanda bu dönemde uluslararası sendikal örgütlenmede bölünmelere tanık olundu. Uluslararası sendikal örgütlenme çabaları, başlıca üç ayrı merkez çevresinde odaklaşan bir kutuplaşma gösterdi. Bu kutuplaşmayı, sözkonusu dönemde kurulmuş olan önde gelen üç uluslararası sendikal örgütün evrimine bağlı olarak gözlemek olasıdır.

Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu (UISF-IFTU)

Uluslararası Sendika Sekreterliği'nin Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu adını almasından bir yıl sonra savaş patlak verdi. Savaş muhım devletlerin sendikaları arasında kopukluğa yolaçmakla birlikte, müttefik devletlerin sendikaları arasında kopukluğa yolaçmakla birlikte, müttefik devletlerin sendikaları arasında belli bazı yakınlaşmalara da ortam hazırladı. Bu çerçevede uluslararası sendikal dayanışma ve işbirliği sürekli olarak gündemde kalabilmiştir.

Amerikan İş Federasyonu (AFL)'nin 1914'te toplanan kongresinde gelecekte barış anlaşmasının imzalanacağı aynı yerde ve aynı tarihte toplanacak bir uluslararası işçi kongresinde uluslararası sendikal birliğin temellerinin atılması kararı alındı. 1915'te Londra'da toplanan Fransız ve İngiliz sendikaları, **AFL**'nin bu kararının içerdiği çağrıya olumlu yanıt verdiler.

Bu eğilim doğrultusunda 1916'da Leeds'de toplanan bir konferans, İngiliz, Fransız, Belçika ve İtalyan işçi hareketinin temsilcilerini biraraya getirdi. Ardından 1917'de Bern'de toplanan bir diğer uluslararası sendikal konferansda Leeds konferansının devamı niteliğinde gerçekleşti ve ayrıca benimsenen bazı ilke ve taleplerin gelecekteki barış anlaşmasının hükümleri arasında yer alması için çalışılması karar altına alındı. Bunlar arasında başlıcaları şöyle özetlenebilir : Kurulacak olan **Uluslararası Çalışma Bürosu** bünyesinde Uluslararası Sendika örgütünün temsilinin sağlanması; işçi haklarının korunması amacıyla akit devletler arasında düzenli kongreler toplanması... Savaşın bitiminde Şubat 1917'de Bern'de ikinci bir uluslararası sendika konferansı toplandı. İkinci Bern konferansında alınan kararlar arasında **Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu**'nun yeniden kurulmasını sağlama

amacıyla aynı yıl bir başka konferans daha toplanması kararlaştırıldı. Bu amaçla Temmuz 1919'da Amsterdam'da toplanan konferansda UİSF'nin yeniden kurulması gerçekleştirildi.

UİSF, Amsterdam konferansında yeniden vücut kazanmış olduğu için **Amsterdam Enternasyonalı** olarak da anılır. Konferansda ayrıca Alman sendika hareketinin temsilcilerinin savaşla ilgili sorumluluklarından dolayı özür dileme niteliğindeki açıklamalarına da gündeminde yer verilmiştir.

UİSF'nin tüzüğü'nün 8. inci maddesinde amaçları belirlenirken şu noktalar vurgulanmıştır : İşçi sınıfının uluslararası birliğinin sağlanması; ulusal ve uluslararası sendika hareketlerinin geliştirilmesi; uluslararası iş mevzuatının geliştirilmesi; işçi eğitimi çabalarının teşviki; savaştehlikesinin önlenmesi; gericiliğe karşı mücadele...

Versay anlaşmasının XIII. maddesi uyarınca 28 Haziran 1919 tarihinde Milletler Cemiyeti'ne bağlı olarak varlık kazanan **Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)**, **UİSF**'nin amaç ve etkinlikleri çerçevesinde önemli bir yer tutmuştur. Her ne kadar uluslararası işçi hareketi bünyesinde Bern konferansından itibaren uyanmaya başlamış olan ve üye devletlerin egemenlik haklarının üstüne çıkan yetkilerle donanmış uluslararası düzeyde bir "işçi parlamentosu" özlem ve hayalinin **ILO**'nun kuruluşuyla gerçekleştiğini söylemek mümkün değilse de uluslararası işçi hareketinin bu örgüt bünyesinde kazanmış olduğu etkinlik, önemli ölçüde canlılık kazanmasına yardımcı olmuştur.

Ancak, uluslararası sendik hareketi ve genel olarak sendikacılık, 1932'de nazizmin tırmanışa geçişiyle birlikte gerilemeye başlamıştır. Oysa bu tarihe kadar, uluslararası sendika hareketi, savaş tehlikesinin önlenmesinde ve İtalya, İspanya ve Macaristan gibi bazı ülkelerde iktidara geçebilmiş olan diktatörlük rejimlerini geriletmekte yeterli bir güvence kaynağı olarak görülebiliyordu.

Kuşkusuz, uluslararası sendika hareketinin karşılaştığı engeller nazizmden ibaret değildi. Daha önce, 1929'da, özellikle ABD'de varlığı derinden hissedilen ekonomik kriz, İngiltere'de 1926 genel grev yenilgisi... İlgili ülkelerin sendika hareketlerine ağır darbeler indiren, dolayısıyla uluslararası sendikacılık hareketini gerileyen sonuçlar doğurmuştu. Hitler'in 1932'de seçimi kazanmasıyla ivme kazanan yükselişinin Alman sendika hareketi açısından doğurduğu sonuçlar, uluslararası işçi hareketini de derinden sarsan yansımalar uyandırdı.

Oysa, I. Dünya Savaşı sonrasında Alman sendika hareketinin kazanmaya başladığı canlılık, **UIŞF**'nin genel merkezinin 1930'da Amsterdam'dan Berlin'e taşınması kararına yolaçacak kadar umut verici düzeyde bir gelişme olarak karşılanmaktaydı. Ne var ki üç yıl sonra 1933'te örgütün genel merkezini bu defa da Berlin'den Paris'e nakletme zorunluluğu doğdu. Zira, iktidarı eleştiren Hitler'in ilk yaptığı işlerden biri, sendikalara uzunca bir süre için tümüyle yokolmaları sonucunu doğuracak ağır bir darbe indirmek olmuştur.

1920'de 22 milyonu aşan **UIŞF**'nin üye sayısı hızla düşmüştür. **UIŞF**, II. Dünya Savaşı öncesinde, 1936'da 25 ulusal merkezden toplam 7.495.000 işçiyi barındıran 27 tane uluslararası meslek veya işkolu düzeyinde kurulmuş örgütün biraraya gelmesinden oluşuyordu. Bu örgütlerin dokuzunun merkezi Hollanda'da, beşinin İsviçre'de, dördünün Fransa'da, üçünün İngiltere'de, birer tanesinin de Belçika ve Çekoslovakya'da bulunuyordu. Alman sendikalarının silinmesinden doğan büyükboşluğa karşın, 1936'yı izleyen birkaç yıl içinde Norveç ve Meksika'dan ulusal sendika merkezleri **UIŞF**'ye katıldılar. Ayrıca, bu dönemde 3.200.000 üyeye sahip **Amerikan İş Federasyonu (AFL)**'nin **UIŞF**'ye katılması önemli bir gelişme teşkil etmiştir. (8)

Kuşkusuz, **UIŞF**'nin gelişimine en büyük ve öldürücü darbe II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle ortaya çıktı. 11 Temmuz 1936'da Londra'da toplanan kongre, **UIŞF**'nin savaş öncesindeki son kongresi oldu. Savaş sonrasında 13 Aralık 1945'te toplanan kongresinde ise **UIŞF**'nin feshi kararı alındı.

Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Federasyonu (UHİSF-IFCTU)

Hıristiyan sendikacılık hareketinin doğmasında papalığın, belirleyici bir unsur haline gelmiş olan sınıf mücadelesi ortamına yabancı kalmama kaygusunun önemli bir yer tuttuğu görülür. Papalık, sosyal konulara olan ilgisini belli aralıklarla yayınladığı **encyclique** denilen mesajlarla ortaya koymuştur. Bunlar arasında, Papa Léon XIII tarafından 1891'de yayınlanmış olan *Rerum Novarum*, işçiler için adil ücret ve ailelerinin özgürlüğü için yedi maddeli talep etmiş ve getirdiği yaklaşımla Hıristiyanlığın sosyal doktrininde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. (9)

(8) Lefrane, *Les expériences...*, s. 34-35.

(9) Thomas Suavet; *Dictionnaire économique et sociale*, Les éditions ouvrières, Paris, 1962.

Çeşitli ülkelerde I. Dünya Savaşı öncesinde kurulmaya başlayan ve fakat esas olarak savaş sonrasında varlıkları belirginleşen Hıristiyan sendika örgütleri üzerinde papalığın öğretilerinin izlerini görmek mümkündür. Bu etki, Fransa gibi katolikliğin egemen olduğu ülkelerdeki Hıristiyan sendika örgütlerinde açık bir biçimde ifadesini bulmuş (10) olmakla birlikte, **Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Federasyonu**'nun ilkeleri belirlenirken katolik olmayan Hıristiyan unsurları tahriketmemek için papalık mesajlarına açıkça atıfta bulunmaktan kaçınılmıştır.

Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda, Rusya, İtalya, İsveç ve İsviçre Hıristiyan sendikacılığın doğuşuna en önce sahne olmuş ülkelerdir. Bu ülkelerde kurulan Hıristiyan sendika merkezleri, eylemlerine uluslararası alanda birlik kazandırmak amacıyla 5 Ağustos 1908'de Zürih'de biraraya gelerek **Uluslararası (Hıristiyan) Sendika Sekreterliği**'ni kurdular. Bunlardan - Bolşevik devrimi sonucunda kapatılan rusya'daki hariç- sekizi aralarına Çekoslovak ve Fransız Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu (CFTC)'nu alarak 15-19 Haziran 1920'de La Haye'de düzenledikleri kongrede **Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Federasyonu**'nu kurdular. (11) O tarihte Hıristiyan sendikacılığı esas olarak Avrupa sınırları içinde belli bir gelişim göstermişti ve La Haye kongresine değişik 10 Avrupa ülkesinden katılan sendika merkezlerinin toplam üye sayısı 3.5 milyona yakındı. (12)

1929 yılına gelindiğinde Hıristiyan sendikacılık Avrupa kıtası dışında Kanada'ya ve birkaç Güney Amerika ülkesine yayılmış bulunuyordu. Öte yandan, Avrupa içindeki gelişmesi de devam etmiş, Polonya ve Yugoslavya'da da Hıristiyan sendikalar kurulmaya başlamıştır. Buna karşılık, A.B.D.'de ve İngiltere'de Hıristiyan sendikacılık akımı önemli bir varlık gösterememiştir. Hıristiyan sendikalar kuruldukları ülkelerin çoğunda katolik ve protestan akımları birlikte temsil etmişlerdir. Hollanda ve İsviçre'de katolik ve protestan olarak iki ayrı örgüt kurulmuştur. (13)

(10) Georges Lefranc, **Le syndicalisme en France**, PUF, Paris, 1966, s. 52.

(11) Lewis I. Lorwin, **The International Labor Movement**, Harpers and Brothers Publishers, New York, 1953, s. 156.

(12) Lefranc, **Les expériences...**, s. 40.

(13) Lorwin, **age.**, s. 325.

Hıristiyan sendikalar, teorik planda özel mülkiyete ve rekabete de karşı olmuşlarsa da, esas olarak sosyalist sendikal akımlara bir alternatif niteliğiyle ortaya çıkmışlardır. Dolayısıyla, sosyalist eğilimlerin egemenlik kazanmadığı ülkelerde Hıristiyan sendikacılığının önemli varlık nedenlerinden biri mevcut olmamıştır denilebilir. Aslında, genel olarak Hıristiyan sendikalar, varlık kazandıkları her ülkede azınlık sendikaları olarak kalmışlardır. Etkinlikleri belli yörelerle ve meslek kategorileriyle sınırlı kalmıştır. (14)

Kuşkusuz, böylesine sınırlı etkinliğe sahip ulusal oluşumlara dayalı bir uluslararası örgüt olarak **UHİSF**'nin de ağırlığı fazla bir önem kazanamamıştır. Bununla birlikte, **ILO** bünyesinde **UİSF**'nin yanı sıra **UHİSF** de belli ölçüde temsil olanağı bulabilmiştir.

Hıristiyanlığın başka bazı temsilcileri gibi Hıristiyan sendikaların da faşizmin yükselişini kolaylaştırıcı bazı tutumlarına yer yer tanık olunmuştur. Bununla birlikte, faşizmin ve nazizmin egemenlik kurduğu tüm ülkelerde sendikalara karşı uyguladığı, baskı altında tutma ve ezme politikasının sonuçlarından Hıristiyan sendikalar da kurtulamamışlardır. Bu nedendir ki Fransa'da olduğu gibi direniş hareketlerine Hıristiyan sendikacılık akımına mensup unsurların da katıldıkları görülmüştür. (15)

Ancak **UHİSF**'nin asıl misyonu, önceleri **UİSF** bünyesinde ağırlık kazanan sosyalist eğilimli sendikacılık akımlarına karşı bir güç oluşturma biçiminde yoğunlaşmıştır. Daha sonra bu misyon, komünizmin damgasını açıkça taşıyan bir örgüt olarak varlık kazanan **Kızıl İşçi Sendikalar Enternasyonal**'ine muhalefet etme işleviyle katmerlenmiştir.

Kızıl İşçi Sendikaları Enternasyonal (KİSE-RILU)

1917 Devrimi'nin sonucunda Sovyet devletinin kurulması, uluslararası sendikacılık hareketini de etkileyen sonuçlar doğurdu. Özellikle 1919'da kurulan **III. Enternasyonal** (Komintern) Sovyetlerin Dünya sendikacılık hareketini etkilemede aktif bir konuma girmelerinde yararlandıkları önemli bir araç olarak işlev gördü.

(14) Lefranc, *age.*, s. 50.

(15) Pierre Delon, *Le syndicalisme chrétien en France*, Editions sociales, Paris 1965.

III. Enternasyonal'in sendikal stratejisinin belirlenmesinde Lenin'in başlıca etki ve esin kaynağı olduğu tahmin edilebilir. (16) Lenin'in sendikalara ilişkin görüşleri, başlıca iki yapıtında anahatları ile ortaya konulmuştur. Lenin 1902'de yazdığı "**Ne Yapmalı?**" da işçi sınıfının kendiliğinden sosyalist bilince erişemeyeceği tezini ortaya koyar. Bu konuda başlıca sorumluluk sosyalist aydınlara düşmektedir. Bu bağlamda sendikaların bir okul veya bir pota gibi işlev görmesinin düşünüldüğü söylenebilir. İşçiler bu okulda sosyalizmi öğrenecekler veya bu potada aynı bilinç içinde eriyip bütünleşeceklerdir.

Öte yandan, Lenin, 1919 yılında yazdığı "**Marksizmin Çocukluk Hastalığı...**" isimli kitabında Dünya sosyalistlerine şu çağrıda bulunmuştur : "Gerici sendikalarda çalışmamak, yeterince gelişmemiş veya geri kalmış işçi kitlelerini, gerici liderlerin, burjuvazinin ajanlarının, işçi aristokratlarının veya "burjuvalaşmış işçilerin" etkisine terketmek demektir."

Lenin'in kitle ile bağ kurmaya büyük özen gösteren bu görüşlerine rağmen **III. Enternasyonal**'in etkisinde vücut bulan sendikal örgütlerin beklenen kitle desteğini kazandıklarını söylemek güçtür.

Uluslararası alanda **III. Enternasyonal**'in etkisiyle Temmuz 1921'de Moskova'da kurulan **Kızıl İşçi Sendikaları Enternasyonal**i, esas olarak **UISF**'ye bir tepki niteliğiyle ortaya çıkmıştır. Örgütün kuruluşu sırasında Avrupa sendika merkezlerine yollanan bir sirkülerde Zinoviev şu görüşleri açıklamaktadır :

"Amsterdam'da Washington'da ve Paris'de sürekli olarak burjuvazinin ajanlarını kullanan sarı İşçi Sendikaları Enternasyonal'i'nin karşısına **III. Enternasyonal**'in yanında mücadele eden gerçek kızıl proleter Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu'nu çıkarmak gerekir."

Görülüyor ki tutulan yol, Lenin'in yukarıya aktardığımız görüşlerinin aksine, mevcut sendikalarda mücadele etmek yerine ayrı sendika merkezleri kurma yönündedir. Bunun pratikteki sonucu uluslararası düzey dahil, her düzeyde sendika hareketinin bölünmesi olmuştur.

(16) A. Işıklı, age., s. 277-304.

KİSE, başlangıçta komünistlerin yanı sıra anarko-sendikalist önderlerin de yer aldığı bir hareket olarak gerçekleşti. Ancak 1922 tarihli kongresinde anarko-sendikalistlerin tasfiyesiyle (17) tümüyle tek sesli bir yapıya büründü.

KİSE, gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde komünist nite-liini açıkça ortaya koyan bir tavırla yapılanma ve etkinli gösterme yolunu tutmuştu. Merkezi Moskova'da bulunuyor, toplantılarını **Komintern**'in genel kurullarından veya plenumlarından hemen sonra aktediyor, kısacası **Komintern**'in bir sendika kolu gibi hareket ediyordu. Bu tavır, bir yönüyle 1920 yılında veya onu hemen izleyen veya hemen öngelen yıllarda çeşitli ülkelerde sosyal demokrat partilerden ayrı komünist partiler kurulması yönündeki gelişmelerin bir parçası olarak gerçekleşti. Moskova, 1929'dan itibaren "birleşik cephe" ve "uluslararası sendikal birlik" stratejisini terketti. Komünistler, mevcut sendikalar içinde mücadele etmek yerine onlara karşı ve onlar dışın-da kuracakları ayrı sendikal örgütlerden mücadele etmeye çağırılmaktaydılar.

Böyle bir sendikal stratejinin komünistlerin Dünya çapında sendikalar bünyesindeki hedefleri açısından başarılı sonuçlar getirmediği kısa zamanda görüldü. **UISF** yönetimi ve bağlı örgütler bir süre için bu gelişmeyi ciddiye almadılar. Bunun Moskova'nın bir blöfü olduğu izlenimine kapıldılar. Bir süre Sovyet sendikalarını da kendi saflarına çekme çağrılarını sürdürdüler. Ancak, Finlandiya, Yugoslav ve Bulgar sendikalarının **KİSE** tarafından koparıldığını görünce çok kesin ve sert tepkiler oluşturdular. Çeşitli ülkelerde komünist sendika liderleri sendikalardan dışlandılar. Komünit üyeler, mevcut merkezlerin dışında kalmaya zorlandılar.

Sonuçta, **KİSE**'nin değişen bir üyelik yapısına sahip olduğu görüldü. Çok az ülkede sendika hareketinin tümünü kapsayabildi (Norveç ve Finlandiya'da böyledir). Bazı ülkelerde ikinci bir sendika merkezi kurularak **KİSE**'ye bağlandı (Fransa ve Çekoslovakya gibi). 1929'da **KİSE**'nin 50 ülkeden 17 milyon üyesi bulunduğu açıklanmıştır. Ancak, bunların 10 milyonu Sovyet sendikalarının, 2 milyondan fazlası ise Çin sendikalarının üyesiydi. Geri kalanlar içinde 500.000 üye ile Fransız ve 200.000 kadar üye ile Çekoslovakya sendikaları geliyordu.

(17) Lefranc, *Les expériences...*, s. 59, 60.

KİSE'nin komünist ülkeler dışında kayda değer bir gelişme gösterdiği tek ülke olan Fransa'da ise bu sonuç sendikacılık hareketinde ciddi bir bölünme pahasına sağlanmıştı. Fransa'nın geniş bir temsile sahip sendika merkezi olan **CGT**'den sağlanan kopmalar sayesinde 1921'de **CGTU** adı altında ayrı bir örgüt kurularak **KİSE**'ye bağlandı. **KİSE**'nin kapatılmasından sonra ve Fransa'da Halk Cephesi yıllarında, 1936'da **CGT** ve **CGTU** yeniden birleşmişlerdir. (18)

II. Dünya Savaşı'nın yaklaştığı yıllarda Moskova, **KİSE**'nin Dünya işçi hareketi üzerindeki etkinliği açısından faydadan çok zarar getirdiği sonucuna varmıştı. Bu nedenle, 1935'te **KİSE**'nin faaliyetinin son bulması Moskova'nın onayıyla gerçekleşti. (19)

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN BİTİMİNDEN GÜNÜMÜZE ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER

II. Dünya Savaşı'nın bitimiyle başlayan dönem, Dünya'da genel olarak barış, demokrasi ve sosyal adalet yanlısı görüş ve oluşumların canlılık kazandığı bir dönem olmakla birlikte, bir yanı sıra da soğuk savaşın hüküm sürdüğü bir dönem teşkil etmiştir. Dönemin bu özelliklerini uluslararası sendikacılık hareketinin yeniden yapılanması sürecinde de görmek olasıdır.

Bir yandan, tek tek ülkeler düzeyinde gelişmelere paralel olarak uluslararası sendikacılık hareketinde de canlanma ve birleşme çabaları yoğunlaşmıştır. Diğer yandan, soğuk savaş koşullarının bir yansıması olarak iki süper devlet arasında gerginleşen ilişkiler uluslararası sendikacılık hareketinde de etkilerini göstermiş, bu ilişkilerden kaynaklanan derin çelişki, uluslararası sendikacılık hareketinin bazı çekişmelere sahne olması ve başlangıcından itibaren yeniden benzer bölünmelere uğraması sonucuna kaçınılmaz kılmıştır.

Bu dönemi incelerken de belirleyici özelliğini oluşturan bölünme olgusunun kutuplarını temsil eden sendikal örgütlerden bakış açımızın hareket noktaları olarak yararlanacağız.

(18) Lefranc, *Le syndicalisme en France*, s. 60, 74.

(19) Lorwin, *age.*, s. 72, 147, 320.

Dünya Sendikalar Federasyonu (DSF-WFTU)

II. Dünya Savaşı öncesinde, komünist ve Hıristiyacı sendikacılık akımlarının ve bunların dışında başlıca Batı ülkelerinin sendika merkezlerinin öncülüğündeki **UIŞF**'nin temsil ettiği, üç ayrı merkezden oluşan bir uluslararası sendikal yapılanmanın vücut bulduğunu gördük. uluslararası sendikacılık hareketi savaşın bitimiyle birlikte yeniden canlanma olanağına kavuştuğunda, hareketi tek bir merkez etrafında örgütlemek, başlıca amaç olarak belirmişti. **DSF**, bu amaca yönelik çabaların bir ürünü olarak doğmuş, günümüze gelinceye kadar önemli değişikliklere uğramasına neden olan evrelerden geçmiştir.

Kuruluş Dönemi

DSF'nin kuruluşuna ortam hazırlayan gelişmeler, ilk defa, savaşın bitimine doğru Sovyet ve İngiliz sendika merkezleri arasındaki yakınlaşma çerçevesinde belirmiştir. O zamana kadar **KİSE** ve **UIŞF** arasında bölünmüş olan Doğu ve Batı blokuna mensup ülkelerin sendikaları arasındaki bölünme, bu yolla atılan köprü sayesinde aşılacak gibi görünüyordu. Sovyet ve İngiliz sendikaları arasındaki ilişkilere Fransa'dan **CGT** başta olmak üzere diğer ülkelerden önemli sendika merkezlerinin katılması zor olmadı.

Ancak, Amerikan'ın en büyük sendika merkezi olan **AFL**, sovyet sendikalarını ve yandaşı olan diğer sendika merkezlerini de kapsayacak bir uluslararası örgütlenmeye başından beri karşı çıkmaktaydı. **AFL**'nin tercihi, sovyet sendikalarının yer almadığı bir örgüt olarak II. Dünya Savaşı öncesinden kalan ve fakat canlılığını yitirmiş olan **UIŞF**'ye yeniden güç kazandırma yönünde belirmişti. Bununla birlikte, 1935'te **AFL**'den kopan bazı unsurların kurduğu **CIO** (Sanayi Örgütleri Kongresi), ABD'nin ikinci büyük sendika merkezi niteliğiyle **DSFB**'nin kuruluşu girişimlerinde başından itibaren yer aldı.

Geniş kapsamlı bir uluslararası örgütlenmeye yönelik bir toplantı, çok sayıda ülkeden değişik sendika merkezlerinin katılımıyla Aralık 1944'te Londra'da toplandı. Bu girişim, savaşın galiplerinin temsil ettiği demokrasi ülkesüyle çakışan bir gelişme niteliğiyle belirdi. Churchill, şöyle dile getirdi : "Ülkemizin sendikaları, Britanya'nın savaşına olağanüstü katkılarda bulundular. Bu işbirliği gelecek yıllarda daha az önemli olmayacaktır. Eminim ki bu konferansda temsil edilen tüm ülkelerin sendikaları da aynı yüce ilkelere esinlenmekte ve esinlenmekte devam edeceklerdir." (20)

(20) Lefranc, **Les expériences...**, s. 70.

Hazırlık konferansının ardından **DSF**'nin kuruluşuna giden geniş kapsamlı bir konferans 6 Şubat 1945'de gene Londra'da toplandı. Nihayet, 25 Eylül 1945'de toplanan Paris Kongresi, **DSF**'nin kuruluşuna sahne oldu. Paris kongresine 56 ülkeden 65 örgütü temsilen 250 delege katılmıştı. Ayrıca, **UİSF** ve uluslararası düzeyde kurulu mevcut 17 işkolu veya meslek örgütü (**ITS**) de bu kongrede temsil olundu. Böylece, dünyanın dört bir tarafından toplam 67 milyon işçi temsil edilmekteydi.

Paris kongresinde, 3 Ekim 1945'de tüzüğünün kabul edilmesiyle **DSF**'nin kuruluşu gerçekleşmiş oldu. Bu arada, örgütün merkezinin Paris olması kararlaştırıldı. Geriye **UİSF**'nin ne olacağı sorunu kalıyordu. **UİSF**'nin devamından yana olan **AFL**'ye karşın, üyelerinin çoğu artık aynı zamanda **DSF**'ye de üye olmuş bulunan **UİSF**'nin Aralık 1945'de toplanan genel kurulunda örgütün kendi kendini feshi kararı alındı. (21)

DSF'nin Paris konferansında belirlenen amaçları, kuruluş tüzüğünde özetle şöyle belirlenmiştir : Irk, din, dil... farkı gözetmeden tüm işçilerin uluslararası birliğinin sağlanması, faşizme ve savaş tehlikesine karşı savaşım, işçileri çeşitli uluslararası kurumlarda ve platformlarda temsil, demokrasi, tam istihdam ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için savaşım...

DSF'nin kuruluşunda benimsenen ilkelerden biri, her ülkede en çok temsil niteliğine sahip tek bir sendikanın üyeliğe kabulü olmuştur. Bu kararın sonucu, pratikte özellikle Hıristiyan sendikaların dışlanmasıdır. Bu yüzdendir ki başlangıcında **DSF**'nin kuruluş toplantılarına gözlemci gönderen Hıristiyan sendika merkezleri, kendi ayrı sendikal yapılanmalarını sürdürmekte ısrarlı davranmışlardır.

Bölinme

DSF, nitelik bakımından, II. Dünya Savaşı öncesinin komünist eğilimli sendika merkezi olan **KİSE**'den farklıydı. **KİSE**, gerçekten **Komintern**'in bir sendika kolu gibi çalışmaktaydı. Oysa, 1947'de **Komintern**'in yerine kurulmuş olan **Kominform** ile **DSF** arasında böyle bir bağlantı bulunmuyordu. **DSF**, değişik ülkelerden değişik eğilimde sendika merkezlerini bünyesinde toplamıştı ve bir sendikal örgütün sahip olması gereken toplayıcılık özelliklerine oldukça sahip görünüyordu.

(21) Lorwin, *age.*, s., 213, 219.

Ne var ki **DSF** içinde kaynaşmış gibi görünen iki karşıt eğilimin temsilcilerinin uzlaşmaz bir çatışma içine girmeleri çok sürmedi. ABD'nin en büyük sendika merkezi **AFL**, zaten **DSF**'ye katılmamış, karşı çıkmıştı. **AFL**'in desteklediği sendika liderleri kuruluşundan iki yıl sonra **DSF**'ye “Sovyet politikasının aracı”, “kominternin yeni biçimi” diye saldırmaya başlamışlardır. (22) Öte yandan, **DSF** yöneticileri de İngiliz ve Amerikan sendika yönetimlerini “Amerikan emperyalizminin ajanları”, “sendikal birliğe ihanet edenler” (23) gibi nitelendirmelerle itham etmekteydiler.

II. Dünya Savaşı sonrasının belirginleşmeye başlayan iki süper güç arasındaki soğuk savaş ortamının uluslararası sendikal hareketi ikiye bölücü sonuçlar vermesi çok gecikmedi. Bu sonucun doğmasında 1947 yazında başlayan A.B.D.'den Avrupa ülkelerine yönelik “Marshall yardımı” uygulamaları başlıca çatışma konusunu oluşturdu.

DSF'nin yönetiminde nisbeten hakim durumda olan Fransız **CGT**'nin ve başta Sovyetler olmak üzere doğu bloku ülkelerinin sendika merkezlerinin oluşturduğu kanat, Marshall planına şiddetle karşı çıkmaktaydılar. Onlara göre, Marshall planı, Avrupa'nın bağımsızlığını tehlikeye sokacak ve Rusya'ya karşı bir savaş hazırlığının paravanası olarak işlev görecekti; gerçekte, yardımlar Amerika'da başgösteren üretim fazlası krizine çözüm getirmek amacını da gütmekteydi.

Bu tutuma karşı A.B.D.'nin her iki sendika merkezi de cephe aldılar. Onlar ise Marshall yardımları konusunda farklı görüşler ileri sürüyorlardı : Avrupa Amerikan yardımı almadan ayağa kalkamazdı; Marshall yardımı olmalıydı, ancak, Avrupa'nın bağımsızlığını tehdit eden bir nitelik kazanmaması için **AFL** ve **CIO**'nun gerekli kontrol ve katılımı gerekliydi; savaşın nedeni yoksulluk olduğuna göre, yoksullukla mücadeleye yönelik bir girişim ancak barışa hizmet edebilirdi...

Tartışma büyüdükçe saflar belirginleşiyordu. 10 Mart 1948'de İngiliz sendika merkezi **TUC**'nin girişimiyle Marshall yardımından yana olan sendikaların temsilcileri Londra'da toplandılar. Bu toplantıya hem **AFL**, hem de **CIO** katıldı. Böylece Amerika'nın bu iki sendika merkezini birlikte harekete sevkeden bir konu ortaya çıkmıştı.

(22) Lefranc, *Le syndicalisme dans le monde*, s. 119.

(23) Lorwin, *age.*, s. 241.

19 Ocak 1949'da Paris'de toplanan **DSF** yürütme kurulu toplantısında kopma ortaya çıktı. Marshall yardımı üzerinde beliren anlaşmazlık, Amerikan (**CIO**), İngiliz (**TUC**) ve Hollanda sendika merkezleri **DSF**'yi terkettiler. Daha sonra onları başka bazı örgütler izlediler. Mart 1949'de ise mevcut uluslararası işkolu ve meslek örgütleri (**ITS**), **DSF** ile bağlarını kopardılar. **DSF**, bunun üzerine kendine özgü uluslararası işkolu sendikal örgütler (**TUI**) oluşturdu.

DSF'den ayrılanlar, aynı yıl **ICFTU**'yu kurdular. (24)

DSF'deki bu bölünme, başlıca Avrupa ülkelerinin sendikacılık hareketlerindeki bölünmeye paralel olarak gerçekleşti. Fransa'da **CGT**'den ayrılanlar Nisan 1948'de **FO**'yu kurdular. Aynı şekilde, İtalya'da **CGIL**'in karşısında Hıristiyan demokrat unsurlar 1948'de **LCGIL**'i; 1949'da ise cumhuriyetçiler ve sağ kanat sosyalistler **FIL**'i kurdular.

Bu olayların gelişiminde Amerikan hükümetinin gizli veya açık yollarla oynadığı rol konusunda çok şeyler yazılmıştır. 1951-54 yıllarında CIA yöneticileri arasında yer almış bulunan Thomas W. Braden, 8 Mayıs 1967'de **Saturday Evening Post**'da çıkan bir açıklamasında şunları anlatmaktadır :

“Levestone ülke dışında bilgi toplama işlerinde deneyim sahibiydi. 1947'de komünist **CGT** Paris'de Fransız ekonomisini felce uğratacak ölçüde bir grev yapıyordu. İktidarı ele geçirmelerinden korkuluyordu. Levestone ve yardımcısı Irving Brown bu buhrana müdahale ettiler. Dubinsky'nin sendikasının (Kadın Giyim İşçileri Sendikası) sağladığı fonlarla komünist olmayan bir sendika olarak **FO**'yu kurdular. Hemen ardından İtalya'da da aynı yola başvuruldu. Eğer bu ödemeler olmasaydı savaş sonrasının tarihi çok farklı olacaktı.” (25)

Bölünmeden Sonra

DSF'den kopmalar vuku bulduktan sonra, bir süre genel merkezi Paris olarak kaldı. Ancak Ocak 1951'de Pleven hükümeti, **DSF**'nin genel merkezinin ihraç edilmesi kararını alınca, genel merkez o tarihte Viyana'ya (Sov-

(24) **World Federation of Trade Unions**, 1945-1985, Prag, 1985, s. 50, 51, 148.

(25) Alain Guérin, **Qu'est-ce que la CIA?**, Editions sociales, Paris, 1968, s. 168.

yet nüfus bölgesine) taşındı. Daha sonra, Avusturya üzerindeki Sovyet kontrolünün sona ermesi üzerine örgütün genel merkezi Prag'a taşındı ve halen orada devam etmektedir.

1968'de Sovyetlerin Çekoslavakya'ya müdahalesi ve yaklaşık aynı dönemde ortaya çıkan "Avrupa komünizmi" denilen olgunun bazı Batı Avrupa sendikalarında uyandırdığı yankılar, **DSF**'nin geçirdiği evreler açısından üzerinde durulmaya değer bazı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan **DSF**'nin 16-23 Nisan 1923 tarihlerinde Prag'da toplanan 9. kongresi belirgin bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu kongre dolayısıyla İtalya'nın en büyük sendika merkezi **CGIL**'in **DSF** karşısındaki eleştirel tutumu kopma noktasına varmıştır.

CGIL genel sekreteri, **DSF**'nin 9. kongresi öncesinde toplanan kendi genel kurullarında yaptığı açıklamada "1968 olaylarından 10 yıl sonra Çekoslavakya'nın başkenti Prag'da bir **DSF** kongresinin düzenlenmesi bizim tasavvur edemeyeceğimiz bir şey" diyerek **DSF** karşısındaki tavarlarını kesinleş-tirmiştir.

Esasen, **DSF**'yi kapalı bir örgüt olarak gören **CGIL** yöneticilerinin **DSF**'ye yönelik eleştirileri daha eski tarihlere dayanır. Ayrıca, 9 kongreye sunulan bir karar metninde Batı'daki işçilerin durumu eleştirilirken Sovyetlerdeki işçileri durumunun da ele alınması yolundaki **CGIL** önerisinin reddedilmiş olması, bu örgütün **DSF**'den kopuşunu hızlandıran ek bir neden oluşturmuştur.

DSF bünyesinde Batı Avrupa'dan katılmış ulusal sendika merkezlerinin sayısı zaten çok sınırlı olduğu için, İtalya'nın en büyük sendika merkezi **CGIL**'in de bu şekilde ayrılmış olması **DSF**'nin yapısı ve niteliği açısından önemli bir gelişme teşkil etmiştir.

Batı Avrupa'dan, komünistlerin ağırlıkla temsil edildiği bir örgüt olan İspanyol sendika merkezi **CC.OO**, **SSF**'ye üye değildir. Portekiz'den de **DSF**'ye üye bir sendika merkezi bulunmamaktadır. Batı Avrupa'dan Avusturya'dan küçük bir örgüt **DSF**'ye üyedir.

Bu durumda Fransa'dan **CGT**'nin dışında Batı Avrupa'dan olup da kayda değer bir ağırlığı olan başka bir örgüt kalmamıştır. Dolayısıyla, **DSF** halen esas olarak sovyet ve yandaşı ülkelerin sendikalarının ağırlıkla temsil edildiği ve bunların yanı sıra bazı üçüncü dünya ülkesi sendika merkezlerinin yer aldığı bir örgüt haline dönüşmüştür.

Ayrıca belirtmek gerekir ki **CGT** ile **DSFB** arasındaki uyum da bazı yaralar almıştır. Bu çerçevede de Çekoslavakya olaylarının önemli bir rol oynadığı görülür. **CGT**, Fransız Komünist Partisi ile birlikte Sovyetlerin Çekoslavakya'da yaptıklarına karşı çıkmıştı. Buna paralel olarak **CGT**'li bir sendikacı olan Louis saillant, **DSF**'nin genel sekreterliğinden ayrılmıştır. Onun yerine genel sekreter olan P. Gensous'un da gene **CGT** kökenli olmasına karşın, 9. kongre öncesinde **DSF** ile **CGT** arasında belirgin bir burukluk göze çarpar. Nitekim, bu kongrede Gensous'un genel sekreterlikten çekilmesi ve üst yönetim organlarında hiç bir **CGT**'li sendikacının görev almamış olması dikkat çekicidir.

Bu arada, **CGT** genel sekreteri George Séguy, örgütünden gelen ayrılma isteklerine karşı "DSF içinde bazı şeylerin değişeceğine dair henüz umudunu yitirmediğini" ifade etmiştir. **CGT**'nin **DSF**'ye yönelik kayguları şu noktalarda toplanabilir.

– **DSF**, diğer sendikal örgütlerin işbirliğini sağlamak için daha açık bir politika izlemelidir;

– **DSF**'nin kapitalist ülkelerdeki toplumcu yöndeki gelişmeleri küçümseyen, buna karşılık sosyalist ülkelerdeki zaafı görmemezlikten gelen tutumu yanlıştır;

– **DSF**'nin temel olarak sosyalist ülkelere dayalı bir örgüt olması, diğer ülkelerde yeterli tabanının bulunmaması zaaf oluşturmaktadır. (26)

Kuşkusuz, **CGT**'nin, Batı'dan bir sendika merkezi olarak, **DSF** içindeki mevcudiyetinin bazı sonuçları görülmektedir. Nitekim, bir örnek olarak, 9. kongrede kabul edilen Sendikal Haklar EVrensel Bildirgesi'nde **CGT**'nin katkılarının izleri görülebilir. Özellikle, bu bildiriye yer alan "işçiler bir ön izne tabi olmadan kendilerini ilgilendiren her konuda toplanma, tartışma ve görüşlerini dile getirme hakkına sahip olmamalıdır" gibi ifadeler günümüzde Prestroyka ve Glasnot politikaları çerçevesinde hız kazanan gelişmeler çerçevesinde ayrı bir anlam kazanmaktadır.

(26) **Labour Monthly**, Haziran, 1978.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, Gorbaçov sonrasının koşulları, Polonya'daki Dayanışma hareketi ve ayrıca diğer bazı Doğu bloku ülkelerinde baş gösteren alternatif sendika girişimleri ile birlikte nazara alındıklarında, **DSF** açısından olağanüstü önem taşıyan gelişmelere ve sorunlara gebe görünmektedir.

DSF halen toplam 83 ülkeden 206 milyon işçiyi temsil etmektedir. **DSF**'ye bağlı ulusal sendika merkezlerinin 15'i Afrika, 23'ü Amerika, 22'si Asya ve Pasifik, 11'i Orta Doğu, 13'ü Avrupa coğrafyasına dahil ülkelerde örgütlenmiştir. Ayrıca, **DSF**'ye bağlı 11 tane uluslararası işkolu federasyonu (**TUI**) bulunmaktadır. (27)

Türkiye'den **DSF** üyesi olmuş bir sendika merkezi yoktur. Ancak, **DİSK**'e bağlı toplam 30 sendikadan 12 tanesi, kendileriyle ilgili işkollarında kurulmuş, **DSF** ile bağlantılı bazı uluslararası federasyonlara üye olmuşlardı. Bunlar içinde **Maden-İş** ve bir ölçüde de **Tekstil**'in dışında üye sayısı itibarıyla kayda değer örgütlerin bulunduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. (28)

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (UHİSK-ICFTU)

ICFTU, **DSF**'den ayrılan veya bu örgüte hiç katılmamış sendikal merkezlerin biraraya gelmesiyle kuruldu. Kuruluş hareketinin öncülüğünü İngiltere'de biraraya gelmesiyle kuruldu. Kuruluş hareketinin öncülüğünü İngiltere'de **TUC** ile Fransa'dan **FO** yaptı. Bu örgütler, ABD'de mevcut sendika merkezlerinden her ikisine (**AFL Ve CIO**) de çağrı yaptılar. Bunları başka pek çok örgütün katılımı izledi. Böylece, 35 ülkeden 38 örgütü ve 42 milyon işçiyi temsilen 127 delege Haziran 1949'da Cenevre'de hazırlık toplantısını yaptı. Bu toplantıda oluşturulan hazırlık komitesi, kuruluş çalışmalarını yaptı. **ICFTU**'nun kuruluşu, 9 Aralık 1949'da Londra'da toplanan konferans çerçevesinde gerçekleşti. Bu konferansa 53 ülkeden 59 adet ulusal sendika merkezi ile 28 değişik türdü ulusal ve uluslararası sendika örgütünü ve toplam 48 milyon sendikal işçiyi temsil eden 261 delege katıldı. Konferansda kabul edilen tüzükde, örgütün amaçları belirlenirken, bireysel özgürlük, özgür emek, siyasal demokrasi, ulusların bağımsızlık ve egemenlik hakları, özgür toplu pazarlık, güçlü uluslararası sendikal örgütlenme ve tüm ülkelerde sen-

(27) *World Federation of Trade Unions*, s. 158.

(28) **DİSK 7. Genel Kurulu, Çalışma Raporu, İstanbul, 25-30 Haziran 1980, s. 417.**

dikalaşmanın teşvik ve destek görmesi gibi konular, başlıca konuları oluşturmuştur.

ICFTU'nun kuruluşuyla belirginlik kazanan temel işlevinin, sovyet komünizmine karşıtlık, gelişmekte olan ülkelerde "özgür" sendikacılığın teşviği gibi konularda odaklaştığı görülmekte birlikte, üyeler arasında belli bazı anlayış ve yöneliş farklılıklarının eksik olmadığı da bilinmektedir. Özellikle, geleneksel olarak sosyalizm karşıtı veya dışı bir çizginin temsilcisi olan Amerikan sendikalarıyla, genellikle sosyal demokrat veya demokratik sosyalist eğilimlerin etkilerinin ağır bastığı Batı Avrupa sendika merkezleri arasında belirgin bir çelişki her zaman varlığını hissettirmiştir.

Kuruluş aşamasında kimileri, yalnızca özel teşebbüse dayalı bir yapının özgür sendikacılığa olanak vereceği görüşünde ısrar ederken, Alman sendika merkezi **DGB**'nin o zamanki başkanı Hans Boeckler'in özel kâr amacı ekonominin motörü olarak kaldığı sürece kalıcı bir reformun gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağı görüşünü savunmuştur. (29) Sonuçta benimsenen her türlü totaliter ve baskıcı rejime karşı olma çizgisi uzun süre belli bir görüş birliğinin temel olabilmıştır.

Bununla birlikte, Avrupa sendikalarının güçlerinin artması ölçüsünde, savaş izleyen yıllardaki prestij ve ağırlıklarının azaldığını gören Amerikan sendikaları açısından, kolay hazmedilemeyen bir durum ortaya çıktığı görülür. Başlangıcından itibaren **ICFTU** bünyesinde ayrı ayrı temsil edilen **AFL** ve **CIO**, 1955'de birleşerek **AFL-CIO** adı altında ABD'nin tek sendika merkezi haline gelmiştir. **ICFTU**, esas olarak Amerikan sendikalarının etkisinde, soğuk savaş koşullarına paralel koyu bir anti-komünist çizgide yönelmiştir. 1951'de toplanan Milano kongresi bu çizginin en uçta ifade bulduğu bir döneme rastlar. Zamanla bu çizgide açılan gedikler, **AFL-CIO**'nun **ICFTU**'yu uzunca bir süre içten terketmesi sonucunu doğuracak bir noktaya varmıştır.

AFL-CIO, **ICFTU**'dan 1969'da ayrılmıştır. Ayrılış gerekçesi **ICFTU**'nun yönetiminde demokratik sosyalist eğilimli sendika merkezlerinin egemen olmaya başlamasıdır. (30) Özellikle, **ICFTU** ile diğer uluslararası

(29) Lefranc, *Le syndicalisme dans le monde*, s. 124.

(30) *Trade Unions of The World* (Derleyen ve yay: John Harper), Longman, Londra 1987, s. 477.

sendika merkezleri, bu arada **DSF** arasında başlatılan dirsek temasının Amerikan sendikalarını ve daha doğrusu bu sendikacılık hareketinin yönlenmesinde etkili oldukları bilinen çevreleri rahatsız ettiği anlaşılmaktadır.

AFLE-CIO, Kasım 1981'de **ICFTU**'ya yeniden üye olmak için başvurmuş; bu başvurusu Ocak 1982'de kabul edilerek yeniden üyeliği sağlanmıştır. **AFL-CIO**'nun bu dönüşü yapmasında, başta **IMF** olmak üzere uluslararası sermaye çevrelerinin desteğinde başlatılan yeni muhafazakâr karşı devrim dalgasının ve bu dalganın Amerika'daki uzantısı olan Reaganizmin saldırıları karşısında içine düştüğü yalnızlığın önemli bir rol oynadığı tahmin edilebilir. 1970'li yıllardan itibaren hüküm sürmeye başlayan ekonomik krizle bağlantılı olarak, Dünya'da estirilen gericilik rüzgârları, Amerikan sendikalarını **ICFTU** içinde özellikle Avrupalı sendikalarla dayanışmaya girmeye zorlayan koşullar doğurmuştur.

AFL-CIO'nun Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişkilerine hakim olan tutum, **ICFTU** bünyesine dönmesinden sonra da değişmemiştir. **AFL-CIO**, ötedenberi, **ICFTU** çerçevesinde oluşturulan çok taraflı yardım programlarına katkıda bulunmak yerine iki taraflı doğrudan ilişkilere taraf olmayı yeğlemiştir. Gerçekte, bu tür ilişkiler **AFL-CIO**'nun aracı olduğu, ABD'nin bir süper güç olarak izlediği politika ve temsil ettiği çıkarlar açısından daha avantajlı bulunmuştur. Böylece, **ICFTU** çerçevesinde yerine getirilmesine olanak bulunmayan bir yoldan, yani Ameran hükümetinin parasının gelişmekte olan ülkelerin sendikacılık hareketlerini etkilemekte kullanılması olanaklarından yararlanılması sağlanmıştır. (31)

ABD'nin temsil ettiği çıkarlar doğrultusunda **AFL-CIO**'nun kullanılmasında, biçimsel olarak bu örgüte bağlı, gerçekte ise ABD'nin resmi kanallarından veya çeşitli çok uluslu şirketlerden kaynaklanan fonlarla beslenen vakıf statüsündeki bazı kuruluşlar önemli işlevler görmüştür. Bu kuruluşlardan biri olan **AIFLD** (Özgür Emegin gelişimi İçin Amerikan Enstitüsü) Latin Amerika'da etkinlik göstermekte ve 1964'de Brezilya'da sosyal demokrat Dr. Goulard'ın hükümetinin, daha sonra Şili'de Allende hükümetinin devrilmesinde C.I.A.'nin geliştirdiği operasyonlara sağladığı katkılarla ün yapmış

(31) Ake, Wedin, **International Trade Union Solidarity, ICFTU 1957-1965**, Prisma, Stockholm, 1974, s. 64-67.

bulunmaktadır. Ülkemizde de aynı örgütün bir benzeri olan **AAFLI** (Asya, Amerika Hür Çalışma Enstitüsü)'nün 12 Mart sonrasında başlayan ve 12 Eylül ile olağanüstü bir ivme kazanan etkinlikleri benzer olguların varlığı yolundaki tahminleri haklı çıkaracak bir gelişme göstermiştir. (32)

Dünya ekonomik bunalımının çerçevelediği koşullarda yoğunlaşan, evrensel boyutlu yeni muhafazakâr karşı devrimin sonuçları **ICFTU** 'nun izlediği çizgi ve uyguladığı politika üzerinde de yankılar uyandırmaktan geri kalmamıştır. Pinochet'nin Şili'sinden Thatcher'in İngiltere'sine kadar çeşitli ülkelerde demokrasi ve sendikal haklar konusunda meydana getirilen değişik dozlardaki tahribat, **ICFTU**'yu daha tutarlı ve daha dirençli bir çizgi ve üslup tutturmaya zorlamıştır. Bu arada, 1982'de Otto Kersten'den boşalan genel sekreterlik görevine John Vandervaken'in seçilmesi, **ICFTU**'nun evriminde yeni bir aşamasının simgesi niteliğiyle belirmektedir.

Yeni muhafazakâr karşı devrimin önemli bir yönü olarak gelişmekte olan ülkelerin dış borç sorununa ilişkin egemen yaklaşım ve sözde çözümler, **ICFTU**'nun tepkisini çeken unsurların başında gelmiştir. Bu bağlamda **ICFTU**'nun bölgesel örgütlerinden **ORIT** ile birlikte 24-26 Eylül 1986'da Buenos Aires'de düzenlediği konferans, anlamlı bir bakış açısı ortaya çıkarmıştır. Kalkınma ve dış borç sorununun ele alındığı bu konferansın sonucunda benimsenen ortak görüş "önce halk, sonra borç" sloganıyla özetlenmiştir. Halkın mahvolması pahasına ekonominin, sosyal adaletin tüm demokratik hak ve özgürlüklerle birlikte sendikal kurumların tahribini beraberinde getiren sözde çözümler, bu konferansda kesin bir dille mahkum edilmiştir. Daha sonra, **ICFTU** yürütme kurulunca da onaylanmış olan konferans bildirgesinde "Benzeri görülmemiş bunalımın korkunç yükü, bu bunalımdan sorumlu olmayanların ve mevcut borçlardan hiç yararlanmamış olanların sırtına bindirilmektedir" denilmekte, önerilen alternatif çözümler arasında dış borçların önemli bir bölümünün silinmesi yer almaktadır. "Zira -denilmektedir- alacaklı ülkeler, son yıllarda uyguladıkları yüksek faizlerle bu borçlardan geniş kârlar sağlamışlardır." (33)

(32) Sidney Lens, "Le syndicalisme américain et la C.I.A.: La cinquième internationale", **Les temps modernes**, Mayıs 1967, No : 252; A. Işıklı, "Türk Sendikacılığında Latin Amerika Sımbası", **Yeni Gündem**, 1-15 Haziran 1985, s. 12.

(33) "First the People then the Debt", **Economic and Social Bulletin, ICFTU**, cilt XXXIV. Temmuz-Aralık 1986, s. 21-27.

Dış borç sorunu, **ICFTU**'nun 14-18 Mart 1988'de Melburn'da toplanan 14. Kongresinde de önemli bir başlık oluşturmuştur. Dış borç sorununa getirilebilecek tek yanıtın ancak "borçların ertelenmesi ve silinmesi yoluyla sağlanabileceği" vurgulanmakta ve "bunun en kısa zamanda gerçekleştirilmesi için hükümetlerin kesin ve kararlı bir biçimde harekete geçmeleri, 1988'in temel önceliğidir" denilmektedir. 14. Kongreye sunulan raporda, ayrıca, sendikal hakların korunması için evrensel boyutlu dayanışmanın gereği üzerinde durulmaktadır. (34)

Şili, Polonya gibi ülkelerin yanı sıra Türkiye'deki sendikal haklar ve genel olarak demokrasi sorunu, son yıllarda **ICFTU**'nun gündeminde önemli bir yer tutmuştur. **ICFTU**, gerek **ILO** bünyesinde, gerekse doğrudan ilgili hükümetler nezdinde yürüttüğü faaliyetlerle, bir yandan Türkiye'deki rejimin daha demokratik bir çizgide karar kılması diğer yandan Türk-İş'in daha aktif ve kararlı bir tutum izlemesi yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. **ICFTU**, kendi üyesi olmadığı halde, **DİSK**'in uğradığı baskılar karşısında da çok kesin ve açık bir dayanışma sergilemiştir.

Ocak 1987 tarihi itibarıyla, **ICFTU**'ya dünyanın 96 ülkesinden 144 örgütün temsil ettiği toplam 85 milyon sendikalı işçi üyedir. **ICFTU**'ya 16 uluslararası işkolu sendikası (**ITS**) bağlıdır. **ICFTU**'nun ayrıca bölgesel örgütleri bulunur. Bunlar, faaliyet gösterdikleri bölgelere göre şöyle sıralanır : Afrika için, **ICFTU-ARO**; Asya ve Pasifik ülkeleri için, **ICFTU-APRO**; Amerika katıları için **ORIT**. (35) Mayıs 1989'da Fransa'dan üçüncü büyük işçi konfederasyonu olan **CFDT** de **ICFTU**'ya üye olmuştur. Bu tarihte **ICFTU**'ya üye sendikal örgütlerin sayısının 142 olduğu belirtilmektedir. (36)

Yazının girişinde de belirttiğimiz gibi, **Türk-İş** 27 Mayıs 1960'ın ilk günlerinden bu yana **ICFTU** üyesidir. Ancak 12 Eylül'de Sadık Şide'nin **Türk-İş** Genel Sekreteri olmasına rağmen askeri hükümette görev alması üzerine, **Türk-İş**'in **ICFTU** üyeliği, **ICFTU** yetkili organlarının kararı üzerine 15 Ağustos 1981'de kesintiye uğramıştır. Ancak Sadık Şide'nin Genel Sekreterlik görevinin askıya alınması üzerine, Mayıs 1983'de **Türk-İş** yeniden **ICFTU** üyesi olabilmıştır.

(34) "Challenge of Change", **Free Labour World**, No. 4/88, 29.02.1988.

(35) **ICFTU, Report on Activities, 1983-1986**, Brüksel, 1987, s. 27.

(36) "CFDT affiliates to ICFTU", **Free Labour World**, No : 10/89, 31.05.1989.

Öte yandan, **Türk-İş**'e bağlı sendikaların her biri kendi işkollarına teka-bül eden, **ICFTU** 'ya bağlı uluslararası işkolu federasyonlarından en az biri-ne üyedir. Bunlardan bazılarında Türkiye'den birden fazla sendika üye olduğu gibi, Türkiye'den bazı sendikaların birden fazla uluslararası işkolu federasyo-nuna üye olması durumu vakidir.

Türk-İş **ICFTU** 'ya Asya ve Pasifik kanadından, **ICFTU-APRO** kanalıyla üyedir.

Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu'ndan Dünya İş Konfederasyonu'na (UHİSK'dan DİK'e)

Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu (**UHİSK'ICCTU**), daha önce gördüğümüz Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Federas-yonu (**UHİSK'ICCTU**)'nun bir devamıdır. UHİSF, savaş sonrasında 1946 tarihli kongresinde yapılanmasını yenileyerek yeni bir diriliş aşamasına girer-ken bu adı almıştır. Örgütün merkezi gene Utrecht'tedir.

Bu dönemde **UHİSK**'nin üye yapısında önemli değişiklikler vardır. Nis-beten daha küçük bir örgüt olan Protestan İşçi Enternasyonalisi'nin **UHİSK**'na katılımı sağlanmıştır. Pek çok Avrupa ülkesinde artık Hıristiyan sendika merkezi kalmamıştır. Almanya ve Avusturya'da Nazizmin bıraktığı enkaz üzerinde toplum yeniden yapılanırken sendikacılıkta tek merkezlilik egemen olmuştur. Çekoslovakya, Macaristan ve Yugoslavya gibi ülkelerde faşizmin ve savaşın silip süpürdüğü pek çok şey arasında yok olup giden Hıristiyan sendikacılığının komünist rejim altında yeniden canlanmasına olanak yoktur. **UHİSK**'na üye Hıristiyan sendikalar, Avrupa'da yalnızca Fransa, Belçika, Hollanda'da yakın zamana kadar katolik (**NKV**) ve protestan (**CNV**) olmak üzere iki merkezliydi.

Buna karşılık, Kanada'da ve Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere Üçüncü Dünya ülkelerinde Hıristiyan sendikacılığın gücü zamanla belli bir artış göstermiştir. **UHİSK**'nin 1952 tarihli kongresinde Avrupa dışından yalnızca üç ülkeden temsilci bulunmaktayken, bu uluslararası konfederasyo-nun dönüşümü sonucunda kurulan **DİK**'in 1977 tarihli kongresinde hemen hepsi Üçüncü Dünya ülkelerinden olmak üzere 82 ülkeden temsilci bulunuyordu. (37)

(37) **Trades Unions of the World**, s. 487.

Hıristiyan sendikacılık, II. Dünya Savaşı sonrası gelişiminde de Hıristiyan sosyalizminin ana unsurlarını oluşturan sosyal adalet, işçi refahı gibi ilkelere bağlılığını sürdürmüştü; ayrıca zaman zaman devletleştirme, planlama ve sını demokrasisi gibi tezlerin yanında yer almıştır. Öte yandan, **UHSİSK**, Marshall planını onaylamış; dinsel ve ahlaki değerlerin işçiler arasında güçlenmesini sağlayarak, komünizm ile dine ve kiliseye karşı diğer doktrinlere mücadele etmeyi başlıca amaç olarak belirlemiştir.

Bununla birlikte, 60'lı yıllar ve sonrası Hıristiyan sendikacılık akımında ulusal düzeylerde ve uluslararası düzeyde belli bir laikleşme süresine sahne olmuştur. Bu konuda önemli bir gelişme o tarihlerde Fransa'nın ikinci büyük sendika konfederasyonu konumunda olan Fransız Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu (CFTC)'nin uğradığı dönüşüm ve bölünmedir. CFTC, 1964'de hakim kanadının laik bir çizgiyi benimsemesi sonucu, **Fransız Demokratik İş Konfederasyonu (CFDT)** adını aldı. Buna karşılık, konfederasyondan ayrılan bir bölüm, CFTC "**maintenue**" (CFTC'nin uzantısı) adı altında ayrı bir örgüt kurdular. CFTC "**maintenue**", uluslararası düzeyde bir bağlantıya girmemiştir. Bölünme tarihinde CFDT 750.000, CFTC "**maintenue**" 100.000 üyeye sahipti. Zamanla bu fark CFDT, CGT ve FO'dan sonra Fransa'nın üçüncü büyük işçi konfederasyonu konumunu korumaktadır.

CFDT, laikleştikten sonra Hıristiyanlıkla ilişkisini yeni tüzünğüne koyduğu "Hıristiyan hümanizmi" gibi ilkeler çerçevesinde dolaylı olarak ifade etmektedir. Esas olarak Mitterand'ın temsil ettiği sosyalist harekete bağlı bir çizgide karar kılmıştır.

Bu gelişmenin uluslararası düzeydeki uzantısı olarak **UHSİSK** da 1-4 Ekim 1968'de Luksemburg'da toplanan kongresinde laik bir yapı ve çizgi benimseyerek **Dünya İş Konfederasyonu (DİK-CMT-WCL)** adını almıştır. Hıristiyan sendikacılığın laik bir hüviyet kazanma girişimini, Üçüncü Dünya ülkeleri sendikacılığında etkili olma kaygusunun bir sonucu saymak yanlış görünmemektedir. Nitekim, Luksemburg kongresinde **DİK**'in genel sekreteri, "Üçüncü dünyadaki arkadaşlarımızın yanında bir dünya sendikacılığı geliştirmeliyiz" derken bu amacı vurgulamaktadır (38).

(38) "La CMT est née", *Syndicalisme*, No : 1210, Kasım 1968, s. 22.

Laikleşme süreci, Hıristiyan sendikacılığının ortak bir mümin sendikacılık anlayışı temelinde, daha önceden başlatmış olduğu, Hıristiyan olmayan ülkeler sendikalarıyla dayanışma kurma çabalarını da kolaylaştırmış olabilir. Bu bağlamda Fransız Hıristiyan sendika merkezleri aracılığıyla Fas, Cezayir, Tunus gibi ülkelerle bağlar kurulduğu bilinmektedir.

Buna karşılık, laikleşme süreci Hıristiyan sendikacılığın ayrıca özelliğinin ortadan kalkması sonucunu da doğurduğu için hareketten bazı önemli kopmaların da nedeni olabilmektedir.

Bu durumla bağlantılı bir gelişme olarak, Hollanda Katolik İşçi Sendikaları Federasyonu (NKV), 1 Ocak 1976'da, Hollanda İşçi Sendikaları Federasyonu (NVV) ile birleşerek FNV adı altında laik çizgide bir örgüt oluşturmuşlardır. Böylece, Hollanda'da Hıristiyan sendikacılık akımını temsilen protestan işçilerin örgütü olan CNV kalmıştır.

Hıristiyan sendikacılık hareketi içinde laikleşme hareketinin öncüsü olduğunu gördüğümüz, Fransız Demokratik İş Konfederasyonu (CFDT) da DİK'den ayrılmış bulunuyor, 1979'da DİK'den ayrılmış olan CFDT, on yıl sonra ICFTU'ya üye olmuştur. DİK'den önemli bir kopuş da, 1986'da **Kanada Ulusal Sendikalar Konfederasyonu**'nun ayrılması olmuştur. Bunun sonucunda DİK'in Kuzey Amerika ile hiç bir bağlantısı kalmamıştır.

DİK'in halihazır üye sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte, 80 ülkeden 15 milyon üyeyi temsil ettiği tahmin edilmektedir. DİK'in bölgesel örgütleri şöyle sıralanabilir: Latin Amerika için, CLAT; Asya için, BATU; Afrika için, FOPADESC, DİK üyelerinin üçte ikisi Latin Amerika'dan olup, CLAT kanalıyla üyeliklerini kurmuşlardır. DİK'e bağlı 8 adet uluslararası işkolu örgütü vardır (39). Örgütün merkezi Brüksel'dedir.

DİK'in, bazı Müslüman ülke sendikalarıyla kurduğu ilişkilerin yanısıra, DİK'e bağlı sendikalar kanalıyla bazı Batı Avrupa ülkelerindeki göçmen Türk ve Müslüman işçilere yönelik ilginin aktif bir biçimde yürütüldüğü bilinmektedir. Fransa'da Kuzey Afrikalı işçiler, Hollanda ve Belçika'da Türk işçiler, Hıristiyan sendika merkezlerinin ilgi alanı içindedirler. Bu son iki ülkede Türk işçilerinin önemli bir bölümünün Hıristiyan sendika merkezleri

(39) *Trades Unions of the World*, s. 486-488.

içinde örgütlendikleri ve bazı nisbeten etkin konumlar elde ettikleri görülmektedir. Ayrıca, **DİK**, Türkiye’de özellikle 12 Eylül sonrasında sendikal haklar konusunda meydana gelen baskı ve ihlallere karşı uluslararası sendikacılık hareketinden kaynaklanan dayanışmanın dışında kalmamıştır. Bununla birlikte, **DSF** ve **ICFTU**’nun aksine, **DİK**’in Türkiye’den üye çekmesi, görünür bir gelecekte belirmesi olası bir durum değildir.

Avrupa Sendika Konfederasyonu (ASK-ETUC)

Uluslararası düzeyde kurulmuş ve hemen önceki bölümlerde gördüğümüz üç büyük sendika konfederasyonunun yanı sıra gene çeşitli ülkelerin sendika merkezlerini biraraya getiren fakat Dünya’nın belli bir bölümünü kapsamak üzere kurulmuş uluslararası sendikal örgütler de bulunur. **Commonwealth İşçi sendikaları Konseyi (CTUC)**, **DSF**’nin etkinlik alanı içinde bulunan **Uluslararası Arap İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICATU)**, ve nihayet bu bölümde inceleyeceğimiz **ETUC** başlıcalarıdır. Bunlar içinde yalnızca **ETUC**’u incelememizin çerçevesi içine almamızın nedeni, Avrupa sendika hareketinin Dünya sendikacılığı bakımından taşıdığı belirleyici rolün yanı sıra ülkemizle yakın ilişkisidir.

Günümüzde **ETUC**, Avrupa Topluluğu’na, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (**EFTA**)’ne mensup ülkelerin ve ayrıca bunların dışında kalan Malta, Kuzey ve Güney Kıbrıs ve Türkiye gibi ülkelerin sendika merkezlerini kapsayan bir örgüttür.

ETUC’un oluşumunun kökenleri, 1952’de Avrupa Demir-Çelik Birliği’nin kurulmasının ardından Avrupa çapında yeraltı madenciliği ve çelik işkolunda kurulu sendika merkezlerinin biraraya gelmeleri olgusuna dayanır. 1958’de Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun 1960’da **EFTA**’nın kurulmasıyla bu kuruluşlar çerçevesinde çeşitli sendikal örgütlenmeler belirmeye başladı.

Böylece başlamış olan sürecin bir uzantısı olarak 1973’de **ETUC**’un kurulmasıyla, Batı Avrupa kapsamında bir sendikal örgütlenme sağlanmış oldu. Aynı zamanda, ortak bir Avrupa yapılanması çerçevesinde değişik siyasal çizgilerdeki sendikal örgütlenmelerin birliği sağlanmış oluyordu. (40)

(40) **European Trade Union Confederation-Profile of the ETUC-ETUL**, Brüksel, 1987, s. 8.

ETUC'un ilk kongresi, 8 Şubat 1973 tarihinde Brüksel'de 15 ülkeden 17 örgütü temsilen 250 delegenin katılımıyla toplanmıştır. ETUC'un genel merkezi o zamandan bu yana Brüksel'dedir. ETUC'un kuruluş kongresine katılmış olan ulusal sendika merkezleri şunlardır.

DGB-Federal Almanya; TUC-İngiltere; CISL-İtalya; UIL-İtalya; CGT-Lüksemburg; NVV-Hollanda; FO-Fransa; FGTB-Belçika; UGT-İspanya; LO-Danimarka; LO-Norveç; SBG-İsviçre; LO-İsveç; ÖGB-Avusturya; ASI-İzlanda; T-JVK-Finlandiya. (41)

ETUC'un 1988 toplanan 6. olaan genel kuruluna sunulan faaliyet raporunda, 21 ülkeden 35 ulusal sendika konfederasyonunun bağlı olduğu ve 43 milyonun üstünde işçiyi temsil eden bir büyüklüğü ulaştığı belirtilmektedir. (42) Böylece, ETUC'un, Batı Avrupa'da mevcut toplam 110 milyona varan işçi kitlesinin yaklaşık % 40'ını temsil ettiği söylenebilmektedir.

Halen ETUC'a üye sendika merkezleri şöyle sıralanabilir.

Avusturya	ÖGB-Avusturya İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Belçika	CSC-Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu FGTB-Belçika Genel İş Federasyonu
Kıbrıs	SEK-(Güney Kıbrıs)
Danimarka	LO-(Mavi yakalı işçiler örgütü) FTF-(Beyaz yakalı işçiler örgütü)
İspanya	UGT-Genel İşçiler Birliği (sosyalist eğilimli) ELA-STV-Bask İşçiler Dayanışması
Finlandiya	TVK-Finlandiya Ücretli Müstahdemler Konfederasyonu SAK-Fin İşçi Sendikaları Merkez Örgütü
Fransa	CFDT-Fransız Demokratik İş Konfederasyonu FO-İşçi Gücü

(41) Avrupa'da Sendikalar, Avrupa Topluluğu, Ankara, 1978, s. 134.

(42) 6th Statutory Congress, Report on activities 85/87, Stockholm, 9-13 Mayıs 1988, s. 4.

İngiltere	TUC-Sendikalar Kongresi (9.6 milyon üyesiyle ETUC'a bağlı en büyük sendika)
Yunanistan.	GSEE-Yunanistan İşçi Sendikaları Konfederasyonu
İrlanda	ICTU-İrlanda Sendikalar Kongresi
İzlanda	ASI BSRB
İtalya	CGIL-İtalya Genel İş Konfederasyonu (Komünist eğilimli 4.5 milyonla ETUC'un üçüncü büyük örgütü) CISL-İtalya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (1950'de Hıristiyan demokrat LCGIL ile sağ sosyalist eğilimli FIL'in birleşmesinden doğdu) UIL-İtalyan Emek Birliği (1950'de bir kısım sosyalist eğilimli sendikalar tarafından kuruldu.)
Luksemburg	CGT-L-Genel İş Konfederasyonu LCGB-Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Malta	CMTU-Malta Sendikalar Konfederasyonu GWU-Genel İşçiler Birliği
Norveç	LO-Norveç İşçi Sendikaları Federasyonu
Hollanda	CNV-Hıristiyan İşçi Sendikaları Federasyonu (Protestan) FNV-Hollanda İşçi Sendikaları Federasyonu
Portekiz	UGT-P-Genel Emek Birliği
F. Almanya	DGB-Alman Sendikalar Konfederasyonu (7.7 milyon üye ile ETUC'un ikinci büyük örgütü)
İsveç.	LO-İsveç İşçi Sendikaları Konfederasyonu TCO-İsveç Ücretli Müstahdemler Merkez Örgütü (Beyaz yakalı işçiler)
İsviçre.	CSC-İsviçre Hıristiyan Sendikalar Konfederasyonu USS-İsviçre Sendikal Birliği

Türkiye DİSK-Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Türk-İş Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

ETUC'a bağlı kuruluşlar içinde, Avrupa İşçi Sendikaları Enstitüsü (ETUI)'nin önemli bir yeri vardır. ETUI, araştırma, iletişim, dokümantasyon ve eğitim alanlarındaki çalışmalarıyla ETUC'un faaliyetlerine başlıca katkıyı sağlar. Öte yandan, ETUC ile bağlantılı olarak faaliyet gösteren Avrupa düzeyinde kurulmuş 12 tane işkolu örgütü (**European industry committees**) bulunmaktadır.

DİSK'in ETUC'a girme girişimleri, 12 Eylül 1980 öncesinde başlamıştır. Ancak, DİSK'in üyelik başvurusu 1985'de oybirliğiyle kabul edilmiştir. DİSK'in ardından Türk-İş 1987'de ETUC'a üyelik için başvurmuştur. Türk-İş'in başvurusu ise 7-8 Nisan 1988 tarihli ETUC Yürütme Kurulu toplantısında kabul edilmiştir.

Öte yandan, komünistlerin denetiminde bulunan ulusal sendika konfederasyonlarından olan, 1 milyondan fazla üyeli Fransa'nın en büyük işçi konfederasyonu CGT'nin, İspanya'dan yaklaşık 750.000 üyeli CC.OO.'nun ve Portekiz'den CGT-Intersindical'ın ETUC'a üyelik başvuruları kabul edilmiştir. Buna karşılık, 1978'de DSF ile ilişkisini kesmiş olan İtalya'nın komünist eğilimli unsurların denetimindeki sendika konfederasyonu CGIL, ETUC'a üye olmuştur.

Aynı adresi paylaşıyor olmalarından anlaşılacağı üzere, ETUC, ICFTU ile uyumlu bir sendikal etkinlik izlemektedir. ETUC, ICFTU'nun bölgesel örgütü gibi işlev görmektedir denilebilir. Bununla birlikte, ICFTU içinde yer alan Amerikan sendikalarının ve onların güdümündeki Üçüncü Dünya ülkelerinden sendika merkezlerinin ETUC içinde yer almamaları, iki örgüt arasında belirgin bir nitelik farkına yolaçmaktadır. Ayrıca, ETUC içinde güçlerini birleştirme olanağı sağlayan Batı Avrupa sendikalarının ICFTU içinde de daha etkin bir konum kazanmaya başladıkları görülmektedir.

ETUC, bünyesinde Hıristiyan sendikalarından üyeler bulunması durumuna koşut olarak, DİK (daha önce UHsİSK) ile yakın işbirliği içinde olmaktadır. ETUC, ayrıca ICFTU'nun izlediği stratejiye uygun olarak DSF ile geliştirilen işbirliği ve dayanışma çabalarında aktif olarak yer almaktadır.

ETUC, tüzüğünün başlangıç bölümünde belirtildiği üzere, “genel olarak Avrupa çapında ve özellikle tüm Avrualı kurumlar nezdinde işçilerin sosyal, ekonomik ve kültürel çıkarlarını temsil etmek ve geliştirmek” biçiminde belirlenen temel amaçlarını gerçekleştirme faaliyeti çerçevesinde, çevre sorunlarından vergi politikasına kadar çok çeşitli konularda tavır belirlemede, etkinlik göstermektedir.

Özellikle, **ETUC**’un, kuruluşuyla eşzamanlı olarak yoğunlaşmış bulunan, yeni muhafazakâr devrim dalgası karşısında aktif bir direnç ortaya koyduğunu görmekteyiz. **ETUC** adına Haziran 1980’de açıklanan “İşsizliğe Hayır” bildirgesi, alternatif politikalar doğrultusunda işçi hareketini geniş kapsamlı bir seferberliğe çağrı niteliğindedir. Bildirgede, “monetarist ve bırakınız yap-sınlarıcı” politikalar köktenci bir eleştiriye tabi tutulmakta, hükümetlerin aktif bir yatırım politikasının öncülüğünü yapmaları önerilmektedir. Uluslararası alanda gelişmekte olan ülkelere yardımın özlü bir biçimde artırılması önerisinde bulunulmakta ve “Gelişmekte olan ülkelere yardım aynı zamanda kendimize yardımdır” denilmektedir. (43)

ETUC, ayrıca, çeşitli ülkelerde kamu kesiminin tahribine yolaçan politikalara karşı çıkmakta ve kamu kesimindeki gelişmenin her iki kesimde de iş sahalarının genişlemesi sonucunu doğuracağını savunmaktadır. (44)

ETUC’un 1988’de Stockholm’da toplanan 6. Olağan Genel Kurulunda da bu tavır sürdürülmüştür. Genel Kurula sunulan faaliyet raporunda “Refah devletini zayıflatmak ve özelleştirme konusunu gündeme getirmek suretiyle bunalımın yükünü halkın en güçsüz kesimlerinin sırtına bindirmeyi amaçlayan yeni-muhafazakâr eğilimler” sosyal güvenlik alanında da ortaya çıktı denilmekte ve bu eğilimlere karşı şu görüşler ortaya konulmaktadır : “Refah devleti bunalımı denilen durum, öncelikle istihdam bunalımının bir yansımasından ibarettir ve her ne kadar bir nüfus yaşlanması olgusu varsa da aynı zamanda, ulusal gelirden sürekli bir artış vardır. Bu yolla mevcut mali bağlantılar karşılanabilir ve yeni ihtiyaçlar tatmin edilebilir. Ayrıca, sosyal güvenlik sistemleri istihdamı kamçılaman istikrar ve ekonomik gelişme sağlayıcı unsurlardır.”

(43) “İşsizliğe Hayır”, Bkz: **Bir Başka İktisat** (Der : A. Işıklı), 2. baskı, Alan Yay. İstanbul, 1987, s. 147-164.

(44) **ETUI, Employment, Investment and Public Sector**, Brüksel, 1982, s. 33, 38.

6. Genel Kurula sunulan faaliyet raporunda ayrıca, göçmen işçiler, Avrupa ölçeğinde ortak bir tarım ve vergi politikası gibi konulara da yer verilmiştir.

Türkiye’de 12 Eylül sonrasında ortaya konulan uygulamalar, **ETUC**’un gündeminde sürekli olarak önemli bir yer tutmuştur. Esasen, **DİSK**’in davasının devam ettiği bir sırada oybirliğiyle **ETUC** üyeliğine kabul edilmiş olması, bu ilginin ölçüsünü ve niteliğini sergileyen önemli bir gelişme teşkil etmiştir. 6. Genel Kurul’a sunulan faaliyet raporunda da Türkiye, Polonya ve Güney Afrika’nın önünde yer almak suretiyle İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler başlığı altında ele alınan üç ülkeden biridir.

6. Kongreye sunulan faaliyet raporunda Türkiye konusu incelenirken şu görüşlere yer verilmiştir : “**ETUC**, Türkiye’nin Avrupa Topluluğu’na başvurusuna şiddetle karşı çıkar; zira, böyle bir durum, ancak Türkiye’de gerçek anlamda insan hakları, sendikal haklar ve ifade özgürlüğü vs. ile birlikte tam demokrasinin kurulması halinde nazara alınabilir.”

BAŞLICA ULUSLARARASI SENDİKAL ÖRGÜTLER

HİRİSTİYAN	BATI DÜNYASI	DİĞER
Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Federasyonu-International Federation of Christian Trade Unions (UHİSF-IFCTU) 1920-1946	Uluslararası İşçi Sendikaları Federasyonu-International Federation of Trade Unions (UİSF-IFTU) 1913-1945	Kızıl İşçi Sendikaları Enternasyonalı-Red International of Labour Unions (KİSE-RILU) 1921-1935
Uluslararası Hıristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu-International Confederation of Christian Trade Unions (UHİSK-ICCTU) 1946-1968-1968	Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu-International Confederation of Free Trade Unions (UHİSK-ICFTU) 1949	Dünya Sendikalar Federasyonu-World Federation of Trade Unions (DSF-WFTU) 1945
Dünya İş Konfederasyonu-World Confederation of Labour (DİK-WCL) 1968-	Avrupa Sendika Konfederasyonu-European Trade Union Confederation (ASK-ETUC) 1973-	